

5. Jednaka prava za vse brez razločka spola ali narodnosti.

6. Ureditev vseh javnih stvari po svobodnih pogodbah s samostojnimi občinami in zadrugami, temeljujočimi na federališki podlagi.¹

¹ What we would achieve is, plainly and simply:

1. Destruction of the existing class rule, by all means i. e., by energetic, relentless, revolutionary, and international action.

2. Establishment of a free society based upon cooperative organization of production.

3. Free exchange of equivalent products by and between the productive organization without commerce and profit-mongery.

Ta program je bistveno tak, kakor ga je zastopal Bakunin, ki je v Evropi prvi javno dvignil zastavo anarhizma po načelih, ki si jih je pridobil iz Proudhona in M. Stirnerja.²

(Dalje.)

4. Organization of education on a secular, scientific and equal basis for both sexes.

5. Equal rights for all without distinction to sex or race.

6. Regulation of all public affairs by free contracts between the autonomus (independent) communes and associations, resting on a federalistic basis.

² Der Einzige und sein Eigenthum, Leipzig 1895.

Književnost.

Slovenska književnost.

Moja doba in podoba. V spomin svoje sedemdesetletnice 1828.—1898. spisal Andrej Marušič, častni kanonik metropolitskega kapitlja v Gorici, kn.-nadškof. konsistorialni svetovavec in višji šolski nadzornik za veronauk, profesor veroznanstva na c. kr. gimnaziji goriškem v p., ud c. kr. dež. šol. sveta itd. V Gorici 1898. Iz goriškega časnika „Primorski list“ ponatisnila „Hilarijanska tiskarna“. 8°. str. 80. — Dobro znani slov. pisatelj je opisoval l. 1898. v „Primorskem listu“ prav zanimivo svoje življenje. Žal, predno je dokončal spis, ga je prehitela smrt. Dne 16. vinotoka l. 1898. je od kapi zadet umrl v Gorici. Le 12 str. je dodanih pokojnikovemu rokopisu, ki je tukaj v lepi knjižici s pokojnikovo podobo pred nami. Ta knjiga ima za našo zgodovino veliko vrednost ne samo zato, ker je pisatelj dobro poznal razmere, temveč tudi, ker je pisal odkritosrčno in preprosto. Zato je silno zanimivo čitati to delo ne samo za goriške domačine, ampak tudi za druge Slovence. Dostaviti smemo, da je jezik pokojnega pisatelja jako lep, pisava čista, saj je znano, da je bil Marušič izmed boljših stilistov slovenskih. Zaradi tega želimo, da bi se ta knjiga razširila in pokazala mnogim mično podobo pisateljevo. Marsikomu bo v svarilo, drugim v bodrilo. L.

Ljubite svoje sovražnike! Povest iz maorskih vojsk na Novi Zelandiji. Spisal J. Spillmann iz J. D. S štirimi podobami. V Ljubljani. Založila „Katoliška Bukvarna“. Tisk Katoliške Tiskarne. 12°. str. 75. Cena 40 h. Ta povest je jako ganljiva, ker nam kaže veliko in junaško ljubezen otrok do starišev, junaško ljubezen do sovražnikov, pa tudi dobro za-

pleten in lepo razvozan dogodek. Seveda, kolikor bolj je stvar lepa, tem manj je verjetna, kar pa preprostega čitatelja ne bo motilo. Jezik je čist in pravilen, oprava lična. L.

„Zbirka ljudskih iger.“ I. snopič. Izdaja „Slovenska krščansko-socijalna zveza“. Ljubljana 1900. Cena po pošti 90 h. Po pet snopičev skupaj vsak za 20 h ceneje.

To je nova zbirka iger, ki se je pričela izdajati na Slovenskem. Smer je važna, samo gledati bo treba, da bo blago tudi v vsakem oziru izvrstno, sicer si nova zbirka ne bo pridobila tistega vpliva, katerega bi ji odkritosrčno želeli. Za igrami, kakršne so v prvem snopiču, naj pridejo še boljše. Pač vpoštevamo radi to, da so namenjene preprosti zabavi.

Vsebina prve igre: „Pravica se je izkazala“, je na kratko ta: Dva lačna in žejna dijaka prideta s praznimi žepi h krčmarju Ferjanu in ga opeharita za jed in pijačo s tem, da mu hočeta novo železnico, za katero sta pré prišla merit progo, napraviti čez njegov travnik in mu tako pomnožiti premoženje. Dva obrtniška pomočnika pa, ki sta vse vedela, se oblečeta ko inženirja in presenetita onadva, a jima „šalo“ odpustita, ko jima krčmar obljubi dobro plačo. Vmes je vpleteno barantanje nekega juda, pri katerem pa se ta osoli. Kar je na igri najboljše, so krepki dovtipi.

Druga igra „Zamujeni vlak“ je v tehničnem oziru dobra, da namreč vsaj vemo, kaj dela ta ali ona oseba v igri. Vsebina je ta: Peter, trgovec in občinski svetovavec v Leševju, gre na sejem, dasi bi moral biti doma, ker baje pride španski kralj. Na sejmu se pri pivcih zamoti in vlak zamudi. Narочи si poseben vlak, in v Leševju mislijo, da pride

s tem vlakom pričakovani španski kralj. Burka bi bila dobra, pa je preveč razpletena. Preveč besedij, a malo vsebine. Tudi je pač bilo nepotrebno za vsak posamezni prizor uvajati novo pozorišče, kar bo igro dolgočasilo in predstavo otežkočilo brez sile.

Tretja igra „Lurška pastirica“ je prevod iz nemščine. Predstavlja nam, kako neka Otilija, grofovska hči, ki je že slepa od rojstva, v Lurdu čudežno zopet dobi pogled, kar tudi njeno neverno mater izpreobrne. Zraven se predstavljajo tudi razni prizori iz lurških prikaznij Matere Božje. Igra je po predmetu ganljiva, a tudi premalo izbirčna v besedi.

F. Šanda.

Hrvaška književnost.

Povjest Hrvata od najstarejih vremena do svršetka XIX. stoljeća. Napisao ju Vjekoslav Klaić, javni redov. profesor obće povjestnice na kr. sveučilištu Franje Josipa I. Svezak II. Dio prvi. Treće doba: Vladaње kraljeva iz raznih porodica (1301—1526). Prva knjiga: Anžuvinci i Sigismund do gubitka Dalmacije (1301—1409). Sa 94 ilustracij. Tisak i naklada knjižare Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch). Zagreb 1900. Cena 7 K.

V drugem zvezku svoje zgodovine je opisal prof. Klaić vladu Anžuvincev in pa vladanje Sigismunda Luksemburgoviča do l. 1409. Moč Arpadovičev je bila za Hrvaško pogubna, ker so se trudili, da zatró slovanski značaj zemlje ter jo počasi popolnoma zjedinijo z Ogrsko. Zatrli so zato na Hrvaškem plemensko vladanje ter uveli fevdalizem. Pa fevdalna aristokracija je postala proti volji kraljev iz arpadske rodovine tako jaka, da se je slednjič odločila za novega kralja iz rodovine Anžuvincev in ga pripeljala z Laškega na Hrvaško. Tako so zavladali Anžuvinci najprej na Hrvaškem in potem tudi na Ogrskem. Toda tudi Anžuvinci so kmalu pozabili zahvalnost proti temu fevdalnemu plemstvu, ki jim je pomoglo do gospodstva na Hrvaškem in Ogrskem, a kasneje za nekaj časa celo na Poljskem. Boj proti Hrvatom je začel že Karlo Robert (1301—1342), nadaljeval ga je njegov sin Ljudevit Veliki (1342—1382) z vso odločnostjo. Njegov gnev so občutili posebno Bribirski knezi (Šubići) in pa Nelepići, dočim so se Frankopani in Gorjanski povzdignili v tem času do velike moči. L. 1347. je bila zlomljena moč Bribirskih knezov, ko jih je Ljudevit Veliki razdelil na dve betvi in jedni podelil grad Zrinj v Pounju. Po tem gradu so se kasneje zvali Zrinjski in se iznova poslavlili v bojih s Turki. Dalmatinska betev pa je od tega časa popolnoma zahirala. Padec te znamenite rodovine je prva velika nesreča za Hrvate v Dalmaciji. Ljudevit Veliki je sicer Dalmacijo osvobodil jarma beneškega, sprejel tudi mesto Dubrovnik pod svoje okrilje, a zato so Benečani vendar neprenehoma prežali na Dalmacijo

in iskali prilike, da jo osvojé Tragična smrt Karla Dračkega Anžuvince (1386), katerega sta dali umoriti Marija, hči Ljudevita Velikega, in njena mati Elizabeta, je provzročila strašne zmešnjave na Hrvaškem ter pravi upor in odpad Hrvaške od Ogrske. Elizabeto in Marijo je zadela huda kazen. Bili sta ujeti in odpeljani v Novigrad, kjer so dali uporniki Elizabeto zadaviti, Marijo pa je rešil njen zaročnik Sigismund Luksemburgovič. Tudi upornike ni spremljala dolgo sreča; Sigismund jih je premagal pri Doboru v Bosni in jih strašno kaznoval (1394). To je druga katastrofa. Dobro je bilo za upornike, dokler jih je branil umni in podjetni Štefan Tvrtko, bosanski kralj (1377—1391), ki je namenil z Bosno zjediniti vse hrvaške zemlje, pa je prerano umrl in zapustil preslabe naslednike, ki bi bili znali in mogli izvesti njegovo veliko idejo. Z njegovo smrtjo so bile žalibože pokopane tudi njegove osnove. Hrvaško so razdejavale od tega časa hude domače razprtije. Tudi Bosna je oslabela in je njen vladar Štefan Dabiša sklenil s Sigismundom celo pogodbo, po kateri je bilo Sigismundu zagotovljeno nasledstvo v Bosni. Posledice zmage pri Doboru so bile za upornike strašne; najodličnejši plemiči hrvaški so izgubili svoje glave. Sigismund je ravnal neusmiljeno, zato ga je odslej še huje mrzilo hrvaško in bosansko plemstvo. Po silnem porazu njegove vojske v vojni s Turki pri Nikopolju (1396) je imelo priliko, da se je maščevalo. Na zboru v Križevcih (1397) mu je očital njegovo okrutnost Štefan Lacković, a zato ga je dal Sigismund ubiti z njegovimi privrženci krvavi sabor, tretja katastrofa. Iznova se je vzdignilo hrvaško plemstvo v zvezi z bosanskim pod vodstvom bosanskega kralja Tvrtka II. proti Sigismundu. Toda tudi v tem boju je bila Sigismundu sreča mila; premagal je drugič upornike zopet pri Doboru (1408) in jih za vselej razpršil. Kmalu potem je zadel Hrvate še najhujši udarec. L. 1409. je namreč Sigismundov protikralj, izvoljen od Hrvatov, Ladislav Napuljski (Anžuvinec) prodal Dalmacijo Benečanom za 100.000 cekinov, ko je videl, da se ne bo mogel vzdržati na Hrvaškem. Benečani so tako postali vnovič gospodarji Dalmacije, katero so pridržali v svoji posesti do l. 1797. Le Dubrovnik je ostal samostalen. To je četrta katastrofa za Hrvate.

Profesor Klaić pripoveduje vse zgodbe v lahkem in ugodnem slogu na temelju zgodovinskih virov, katere navaja pogostoma doslovno v tekstu namestu pod črto, kjer bi mogle brave pri branju motiti. O tem drugem zvezku se moramo tudi pohvalno izraziti kakor o prvem; le preobširno se nam zdi osnovano gradivo na onih mestih, kjer se govori o dogodkih zunaj Hrvaške, posebno za kralja Ljudevita Velikega na Ogrskem, Poljskem in v Napolju. Seveda so vsi ti dogodki v neki zvezi s kraljevo osebo, ne pa toliko z zgodovino hrvaškega naroda. Pač pa je vrlo dobro, da je omenil borb s